

Juozas Mačys
Valdas Vanagas
Elmundas Žalys

Kur krypsta mokslinės literatūros leidyba

Lietuvoje yra 15 aukštųjų ir 49 aukštesniosios mokyklos.

Dėstytojai savo žinias dažniausiai perteikia skaitydami paskaitas, o studentai priversti jas pažodžiui konspektuoti. Toks darbo stilius nėra efektyvus, nes tik nedidelė dalis studentų persirašinėdami spėja suprasti, analizuoti, prognozuoti. Nebelieka laiko diskusijoms, problemoms, teorinę medžiagą susieti su praktika. Matyt, ir dėl to matematika daugeliui nematematinių specialybių studentų lieka nesuprantama ir nereikalinga. Paskaitų laikas būtų kur kas produktyviau panaudojamas, jeigu studentai turėtų jau parengtus konspektus, tinkamus vadovėlius, uždavinynus. Daugelis dėstytojų mielai išleistų savo knygas arba konspektus. Kaip tai padaryti? Kas gali padėti? Kas trukdo (ar trikdo)?

Galbūt skaitytoją sudomins profesionalių mokslinės literatūros leidėjų požiūris į knygų leidybos dabartį, perspektyvas ir problemas.

Jau septinti metai leidykla TEV leidžia mokslinę (daugiausia gamtamokslinę) literatūrą. Pagrindinės mūsų veiklos kryptys yra:

- Mokykliniai vadovėliai – matematika, fizika ir pan.
- Moksliniai leidiniai – žurnalai ir knygos (kartu su užsienio leidyklomis); Lietuvos matematikos rinkinys (rusų ir anglų kalbomis); lietuvių autorių knygos (ir knygelės).
- Žodynai.

Mūsų leidžiamas mokslines knygas galima suskirstyti į 3 kategorijas:

- I. *Aukščiausio lygio – labai brangios, didelės apimties, spalvotos (perfect edition) knygos.*

Tokia, pavyzdžiui, yra 1995 metais išversta ir išleista Kalifornijos Fresno universiteto (JAV) profesorių Peterio Tannenbaumo ir Roberto Arnoldo knyga „Kelionės į šiuolaikinę matematiką“. Tai puikaus turinio ir apipavidalinimo 512 puslapių knyga su spalvotomis įklijomis, 1993 metais pripažinta geriausiu taikomosios matematikos vadovėliu JAV koledžams. Knyga sumanyta ir

parašyta kaip šiuolaikinės matematikos įvadas, padedantis suprasti jos taikymus praktiniams, ypač su visuomenės gyvenimu susijusiems uždaviniams spręsti. Beje, tai tikrai puiki mokomoji priemonė mūsų aukštųjų mokyklų nematematinių – ekonomikos, politologijos ar net teisės ir tarptautinių santykių – specialybių studentams. Jos dėstymo maniera ypač prieinama, o teoriją iliustruojantys pavyzdžiai parinkti iš įvairiausių gyvenimo sričių – tai ir medicina, ir balsavimo teorija, ir optimalių planų bei tvarkaraščių sudarymas, ir daug kas kita. Deja, dėstytojus atbaido šios knygos pavadinimas, o daugelis apie ją ir girdėte negirdėję. Knygos leidimą finansavo Atviros Lietuvos fondo projektas „Švietimas Lietuvos ateičiai“. Knyga išleista 7 000 egzempliorių tiražu, jos savikaina – apie 40 Lt.

II. *Aukšto techninio lygio – vidutinės kainos, nespaltotos knygos.*

Tokios knygos pavyzdys yra 1997 metais pasirodęs profesoriaus Raimondo Čiegio ir docento Vytauto Būdos vadovėlis aukštųjų mokyklų techninio ir matematinio profilio studentams „Skaičiuojamoji matematika“. Vadovėlių leidybos komisijai rekomendavus išleistas Švietimo ir mokslo ministerijos bei TEV lėšomis 1000 egzempliorių tiražu. Vadovėlio apimtis 240 puslapių, savikaina apie 25 Lt. Šiame vadovėlyje skaitiniai metodai dėstomi kaip realių gamtos reiškinių matematinių modelių tyrimo įrankis – skaičiuojamasis eksperimentas. Vadovėlyje atspindima skaičiuojamojo eksperimento schema – reiškinių matematinio modelio sudarymas ir tyrimas, sprendimo algoritmų sudarymas, programavimas, skaičiavimas kompiuteriu ir rezultatų apdorojimas.

III. *Paprastos, pigesnės – brošiūros tipo knygelės.*

Nuo 1996 metų leidžiame Klaipėdos universiteto docento Gintaro Pridotko ir profesoriaus Donato Švitros parengtą mokomąją priemonę – „Aukštosios matematikos praktikumą“. Ją sudaro keturios atskiros knygelės, kurių kiekvienos apimtis maždaug 150 puslapių, tiražas 1000 egzempliorių. Jose nagrinėjamos temos iš bendrojo aukštosios matematikos kurso. Kiekvienai temai skirta truputis teorijos ir daug uždavinių, dauguma jų – išspręsti. Vienos knygelės savikaina mažesnė nei 10 Lt. Knygelės išleistos autorių ir jų rėmėjų lėšomis.

Panagrinėjus šiuos pavyzdžius, kiekvienam autoriui (o ir leidėjui) kyla svarbiausias klausimas: kiek kainuos knygos leidimas?

Knygos kainą lemia trys pagrindiniai veiksniai:

- Tiražas. Kuo jis didesnis, tuo vieno egzemplioriaus kaina mažesnė. Bet tikrai neverta spausdinti kelių tūkstančių knygų, kai žinai, kad ją pirks tik dešimtys ar šimtai.
- Kokybė. Popierius, viršelis, iliustracijų, brėžinių skaičius, knygos spalvingumas – visa tai kelia kainą nuo kelių procentų iki kelių kartų. Norų ir galimybių santykis turėtų būti artimas vienetui.

- Autorių įdėtas darbas. Kuo geriau parengtas rankraštis, tuo mažiau darbo leidyklai, tuo pigiau kainuoja originalo-maketo parengimas.

Surizikuokime ir pabandykime įvertinti ir mokslinės leidybos lietuvių kalba tendencijas.

- Mokyklinė leidyba plėsis aštrioje konkurencinėje leidyklų (ir autorių) kovoje.
- Aukščiausio lygio mokslinė leidyba (monografijos, specializuoti moksliniai žurnalai, konferencijų darbai) merdės, nebent viskas bus leidžiama kitomis kalbomis (anglų, rusų).
- Akademinei (universitetinei) leidyba plėtosis dviem kryptimis:
  - a) aukštosios mokyklos (akademiniai institutai) leis savo (žinybinius) leidinius, neturinčius išliekamosios vertės, bet reikalingus tobulinant mokymo procesą ir skatinant mokslo vystymą;
  - b) autoriai, remiami valstybės ir įvairių fondų turės didesnes galimybes leisti aukštesnės kokybės leidinius, tinkamus daugeliui panašaus profilio institucijų. Tokius leidinius jau bus galima bandyti leisti ir komerciniais pagrindais.

Baigiant mūsų, kaip leidėjų, pareiga būtų ką nors patarti rašantiems, parašiusiems arba besirengiantiems rašyti mokslo ar mokomųjų knygų autoriams. Regis, šiuo metu Lietuvoje yra tik trys galimybės:

- Už tuos nedidelius pinigus, kuriuos leidybai paprastai skiria kiekviena mokslo institucija, atspausdinti, gražiai įrišti ir išdalyti (parduoti) studentams (kolegoms) savo parengtą knygutę (konspektų rinkinį, uždavinyną).
- Ieškoti rimtos finansinės paramos savo mokslinėje institucijoje, Švietimo ir mokslo ministerijoje, įvairiuose fonduose ir pabandyti išleisti solidesnį leidinį.
- Siūlyti savo darbą leidyklai. Niekur nedingsi, ateina laikai, kai knygas rašys rašytojai, o leis – leidėjai.

Leidykloje TEV visi darbuotojai turi aukštąjį gamtamokslinį išsilavinimą. Autorių rankraščiai yra profesionaliai suredaguojami ir surenkami. Dirbame su moderniausia technika ir programine įranga. Žinome spaustuvių reikalavimus, galime padėti parinkti reikalingas medžiagas, patarti dėl dizaino ir kainų. O jei susitarsime, galime išleisti jums mielą knygą.